

Skjoldefrisen i Billum kirke

Af Albert Fabritius.

I »Fra Ribe Amt« 1955 har pastor *K. Høgsbro Østergaard* (s. 601—624) i en interessant artikel gjort rede for sine grundige og udbytterige arkæologiske undersøgelser i Billum kirke. Af stor betydning såvel for kirkens ældste historie som for adelshistorien var det epokeyørende fund af en skjoldefrise bestående af 4 våben, af hvilke de tre er ens, malet i kalken under loftet på triumfvæggen ind mod kirken. Beskrivelsen af våbenerne, der er afbildet i den nævnte artikel side 610, er der ikke grund til at gentage her. Derimod skal der siges et par ord om indskriften oven over våben-skjoldene.

På et tidligt tidspunkt blev spørgsmålet om våbenernes bestemmelse gennem Nationalmuseet forelagt mig af pastor Høgsbro Østergaard. Jeg måtte imidlertid beklageligvis da melde pas over for spørgsmålet om frisens betydning, idet indskriften endnu ikke var fuldt afdækket, men paa opfordring af årbogens redaktør, førstelærer *H. K. Kristensen*, har jeg atter taget sagen op til undersøgelse; resultatet skal — magert som det er — bringes nedenfor.

Skjolderfisen på triumfvæggen. (Foto: Egmont Lind).

Det nøjere studium af indskriften rejste for det første tvivl om, hvorvidt læsningen, som den er gengivet side 610, var rigtig. Det er især navnet *Jossia*, der vækker mistanke, fordi dette navn er ganske ubekendt i dansk middelalderligt navnestof. Ved hjælp af redaktøren af Danmarks Kirker, cand. mag. *Erik Molkte* er det nu lykkedes at nå frem til en læsemåde, som har kunnet godkendes af kalkmalerikonservator *Egmont Lind*, der er særlig sagkyndig, og som har foretaget såvel undersøgelsen som senere restaureringen af frisen. Det er konservator *Lind*, som har optaget fotografierne af frisen og stillet dem til rådighed.

Indskriften skal da læses som følger:

SØN I SØN V(RS)SØN

LAVRNS:JØNS: HENRC:LYDIC: JØNS:LA: ESGY:LAVRS
SØ(N)

eller oversat til moderne dansk: Laurids Jensen, Henrik Lydiksen, Jens Lauridsen, Esge Lauridsen.

Eet er jo imidlertid at læse, hvad der står, et andet, om de pågældende personer kan identificeres. Det første spørgsmål, der rejser sig i denne forbindelse, er skjoldfrisens alder, og her er der næppe tvivl om, at såvel skjoldformen som bogstavtyperne viser hen til senromansk eller tidlig gotisk tid, dvs. til begyndelsen af 1300-tallet. Det næste er våbenmærkerne. Det første, tredje og fjerde våben i rækken er der ikke større usikkerhed om; selve mærket er ført af slægterne (Stjerne-)Juel, Rekhal og Krook, hvilken sidste hører hjemme på egnen i den her omhandlede periode. Ser man hen til farverne, der dog ikke kendes for slægten Krooks vedkommende, skulle der ikke kunne være tvivl om, at det tre gange gentagne våben repræsenterer slægten *Rekhals*. At man skulle have gengivet

Juel'ernes blå bundfarve som rød, er vel mindre sandsynligt, omend det må medgives, at farveføringen ikke altid er sikker. Det andet våben — tre fisk i en sølvstrøm fra heraldisk højre i rødt felt — er desværre ukendt. Det forekommer ikke i noget segl fra tiden eller senere, og at gætte på slægter, som fører en skråbjælke, turde på forhånd være ørkesløst. Måske han våbenet have forbindelse med den sønderjyske slægt Skiernow (III), der kendes fra 1369, men ikke har fisk i strømmen.

Søger man på dette grundlag i Danmarks Adels Aarbog efter personer af navnet Rekhals, vil man lede forgæves — første gang slægten dukker op i kilderne er halvandethundrede år senere end frisen, nemlig i 1446, da Erik Rekhals beseglede et vidne af Bølling herredsting. Det er lidt langt nordpå, men det er dog værd at lægge mærke til, at han i 1462 var indblandet i en sag mod Løgumkloster angående et hus i Ribe. Umuligt er det således ikke, at hans slægt i tidligere generationer kan have været knyttet til Vester Horne herred.

I Danmarks gamle Personnavne finder man af de her nævnte fire navne kun Henrik Lydiksens. Han nævnes i Ribe klostres dødebog (Nekrologium Ripense), idet han havde solgt en eng i Janderup, Billums nabosogn, til en vis Johannes Herodes, som døde 28. februar 1319 (jfr. *Scriptores rerum danicarum* V, 541); til hvilken slægt, han hørte, fremgår ikke, og det synes at være det eneste sted, hans navn forekommer i det jo iøvrigt meget sparsomt overleverede kildemateriale fra middelalderen.

Vi står altså på nogenlunde bar bund, og må holde os til, hvad indskrift og våbenfrise i sig selv meddeler os. Men det er dog også noget. Når vi har

Laurids Jensen, Jens Lauridsen og Esge Lauridsen med det samme våben, skulle det vel alene heraf være tilladt at slutte, at det drejer sig om en mand og hans to sønner. *Henrik Lydiksen* må da gennem spindesiden være knyttet til familien, og man kan tænke sig, at han er svigersøn af Laurids Jensen eller måske snarere — da han nævnes før sønnerne — svogre til ham, hvadenten Laurids Jensen og Henrik Lydiksen så har været gift med to søstre, eller Laurids Jensen med en søster til Henrik, eller denne med en søster til Laurids; at gætte her lader sig ikke gøre.

Indskriften i Billum kirke — der vel snarest må opfattes som en ejer- eller stifterindskrift — viser os da, at Laurids Jensen (af slægten Rekhals?) med sin svoger (?) Henrik Lydiksen og sine to sønner Jens og Esge har ønsket at minde Billum sogns beboere om deres velgerninger mod kirken. Den viser os videre, at slægten Rekhals, der tidligst kendes fra Bølling herred 1446, formentlig i to generationer i begyndelsen af 1300-tallet har haft tilknytning til V. Horne herred.
